

Микола МОЗДИР

ТАКОЮ ЇЇ ПАМ'ЯТАЮ

У статті подані теплі спогади про ученого-товариша, з якими автор статті провів чималий відтинок життєвого шляху.

Ключові слова: Катерина Матейко, вчена, спеціаліст, Музей етнографії та художнього промислу АН УРСР.

© М. МОЗДИР, 2011

Катерина Матейко увійшла в історію української етнографічної науки як вчений спеціаліст найвищого рівня, автор капітальних досліджень. Для усіх тих, кому пощастило працювати якщо не поруч, то в єдиній установі, вона в пам'яті залишилася як скромна, працьовита й доброзичлива колега. Саме «колега», бо так під час зустрічі зверталася до співробітників незалежно від їх віку, статі чи займаної посади. З дитинства була захоплена народним побутом та мистецтвом.

Цілеспрямоване вивчення української духовної та матеріальної культури, що розпочала ще в університеті, ґрунтовно поглибила в музеї НТШ. Та набуті знання і досвід у цій установі, шанований українством усього світу, довелося реалізовувати вже в інших історичних умовах, в іншій інституції — державному Музеї етнографії та художнього промислу АН УРСР. Новостворена установа зазнавала реорганізації, час від часу переходила в підпорядкування інших відомств: міністерства культури, обласного управління цього ж міністерства, і знову до Академії наук. І не відомо, чим закінчилася би ця ситуація, якби в 1959 р. посаду директора не обійняв Юрій Гошко — до того директор Львівського історичного музею. Лише завдяки його цілеспрямованій, надзвичайно активній позиції, зрозуміло, підтримуваній колективом, музей остаточно набув статусу академічної установи.

В ній офіційно, статутно підтримувались два напрямки діяльності: культурно-освітньої та науково-дослідної. Катерина Іванівна, як усі інші 12—14 наукових співробітників установи, впродовж одного дня могла декілька разів міняти перо дослідника на «указку» — так називалася паличка-вказівник екскурсовода. І зобов'язана була з ентузіазмом розповідати екскурсантам про грандіозні перетворення в житті українського народу, його щасливе буття тощо. Як же непросто було їй це робити! Скільки зусилля потрібно було зробити над собою, своєю совістю. Адже майже щоденно, поклавши «указку» на місце і, повертаючись додому з чоловіком А. Будзаном, також співробітником нашого музею, по дорозі обговорювали, за якими ознаками, якого сорту купляти хліб, щоб, перетворений на сухарі, був максимально придатний для довгого зберігання, до того ж займив якнайменше місця тощо. Вдома — жодної ночі без тривожного сну — в очікуванні дзвінка у двері і короткого, категоричного «Собирайтесь!». І лише за те, що свого часу Антон Будзан був висвячений

К.І.Матейко. Львівський державний етнографічний музей (1940 р.). З архіву Матейко К.І.

владикою Й. Сліпим у священничий сан. Та Бог мав їх у своїй опіці. В цьому ж будинку, у своїй квартирі обоє з Будзаном відійшли у вічність.

Про це і багато чого іншого, пережитого за некоротке тривожне життя, розповідала нам, тим, хто її відвідував вдома в останні місяці земного буття. Тоді ми довідалися чимало цікавого про минуле Савини Сидорович, про її перебування у лавах Січових Стрільців, про Романа Гарасимчука — воїна УГА, про наших старших, шанованих та молодших колег. Згадувала, як з цікавістю спостерігала за молодим поповненням, як тішилася успіхами Н. Здоровеги, М. Ковальського, С. Макарчука та ін. Вірила, що будуть добрими науковцями, дослідниками, педагогами. Свої судження робила на основі спостережень над тим, як працюють у музейній бібліотеці, чим цікавляться, як виступають на семінарах, а також за їх ставленням до праці у фондах, участю в експедиціях тощо. Любила дискусії, але до багатослівних не належала, — виважено ставилася до всього, про що говорила. Наприклад, на заняттях з підвищення професійної (музейної) кваліфікації, що проводилися для молодших співробітників, її пояснення були лаконічні, майже дефінітивні. Робила їх гарною, літературною українською мовою. Цим характеризувалися і її виступи на численних «теоретичних» семінарах: тут завжди читала із задалегідь написаного. Врешті, так робили усі старші колеги. Біль-

ше того, Р. Гарасимчук — довголітній завідувач відділу народних художніх промислів, в якому я працював, навіть на його засіданнях виступав з написаним текстом, — були обережні...

Попри це Катерина Іванівна виявляла активність — очевидно, давали про себе знати молодечі роки. Зокрема, брала активну участь у фізкультурних зарядках, які тоді проводилися, — не могла утриматися від спроб гри у волейбол тощо. У 1960—1970 рр. на внутрішньому подвір'ї установи, нині, на жаль, захаращеному залишками будівельних матеріалів, був облаштований волейбольний майданчик. В обідню перерву на ньому робили розминку, в позаробочий час він перетворювався на майданчик, де розгорталися справжні спортивні баталії. Найчастіше із колегами з інших установ, переважно, історичного музею, команду якого очолював заступник директора М. Литвиненко. Особливої напруги гра набувала, коли йому протистояв кращий наш гравець З. Царик. Катерина Іванівна, зрозуміло, не могла брати участь у таких змаганнях, і тоді підходила до вікна еркера, що при вході до теперішнього відділу етнології сучасності, і звідти спостерігала за грою. Потім дуже обережно, щоб, не дай Боже, когось не образити, висловлювала свої міркування про гру, її тактику, при цьому ніколи не називаючи прізвищ гравців, а лише їх номери.

Катерину Іванівну шанували не лише в нашому колективі, львівському середовищі вчених. Коло її знайомств було доволі широким. З нею спілкувалися вчені з різних міст тодішнього Союзу. Серед них були й такі, що постійно перебували під наглядом «державного ока». До них належала Надія Суровцева — пенсіонерка, політв'язень, що мешкала в Умані. К. Матейко та А. Будзан там познайомилися з нею, коли після повернення із заслання деякий час працювала у місцевому краєзнавчому музеї. За писемною рекомендацією Катерини Іванівни я їздив до Н. Суровцевої і вів з нею перемовини щодо набуття для нашого музею наддніпрянських килимів XVIII ст. з її колекції. В результаті наша збірка килимів поповнилася гобеленом М. Жука «Гобелен з собачкою» — 1920-ті рр.

Після передчасної смерті єдиного сина Катерина Іванівна всю свою любов сконцентрувала на внукові Ростиславові. При майже щоденних зустрічах з піднесенням розповідала про його дитячі «успіхи»,

засвоєння азів грамоти... Дослівно жила ним. Як би тішилася, якщо б могла тепер бачити його у священному облаченні біля святого престолу, або коли проголошує «казання», тобто, те, чим він тепер живе, бо пішов слідами діда...

Mykola Mozdyr

AS SUCH I DO REMEMBER HER

In the article are presented warm reminiscences on a scientist and colleague with whom the author spent quite a long passage of his life.

Keywords: Kateryna Mateyko, scholar, specialist, Museum of ethnography and artistic craft of Academy of Sciences, USSR.

Mykola Mozdyr

ТАКОЇ Я ЇЇ ПОМНЮ

В статті представлені тепліє воспоминання о ученом-товарище, с которым автор статьи провел значительный отрезок жизненного пути.

Ключевые слова: Катерина Матейко, ученая, специалист, Музей этнографии и художественного промысла АН УССР.